Այս օրագրութեան ով որ կը բաղձայ կրնայ բաժանորդ գրուիլ միայն Արշալոյսեա- նաց ընկերութեան Տպարանը խանութին հասուցանելով՝ մէկ տարեկան գինը 125 դահեկան 'ի Պոլիս վճարել խանը Էջմիածնայ Եղիա Պօղոսեան Յա- կոբեանին վաճառատունը ։ 'Ի Կարին Աղեքսան Ա. Պօ- ղոս Յ. Մանուկեանին վա- ճառ ։ Աղեքսանդրիա Յարութ Գէորգ Աղայ Լուսաւորչեան- ին բնակարանը ։

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Ցեղակցաց Բ. Երեւան- դայի Նիկողոսեան Վարդա- պետին Առաջնորդարանը ։ 'Ի Տէնիզլի մեծ հաշտութ Գէորգ Ա- ղայ Խաչիկեանին վաճառ ։ 'Ի Սեբաստ. Եղիազարեան Բ. Նիկոլ. Երել Մ. Վարդապետին Ա- ռաջնորդարանը ։ 'Ի Դամասկոս Աղէքս Ե. Մանուկեան Յ. Մե- լիք Սիմոնեանցին քով ։ 'Ի Թիֆլիս Եղիա Ե. Պաղտասարեան Եղիազարեանին վաճառ ։ Գաւիթ- րի Աղէքս Մ. Եղիայեան Եղիշ Եղիազարեանցին դրամատուն ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա 16 Յուլիս ։

Անցած ուրբաթ Օսմանեան տէրութեան Մեծի Փաշին շոգենաւը Կոստանդնուպոլսէն այս տեղ հասաւ. և ներսի կողմերէն եկած զօրքերէն 790 հոգի առնելով՝ կիրակի առաւօտուն վերադարձաւ նոյն մայրաքաղաքը ։

— Անցած շաբաթ մեկնեցաւ աստի Օսմանեան Նէյր-Զաֆէր շոգեկը Թեսաղոնիկէ երթալու համար ։

— Քաղաքիս փոփոխականաց դպրատան մէջ եղած քննութեան վրայ անցեալ Նախագահեալ օրագիրը հաւանութիւն ցոյց տալէն ետքը կ'ըսէ ։

Ափսոս զարմացանք որ այս ուսմանց կարգին մէջ Իտալերէն և Տաճկերէն լեզուները չի թեցան ։ Ինչպէս կ'ըլլայ որ փոփոխական անունով դպրատանց մէջ Տաճկէ և Իտալական Իտալացի լեզուն մոռցուած ըլլայ ։ Հաւանեալ և փոփոխականացի վարժանութեան մէջ գործածուած լեզուն Իտալերէն է և բաւական բազմաթիւ, առևտրաներ և ամէն տեսակ պատմարաններ կան այս լեզուով գրուած, ինչ ուսման հետեւող 'ուսումնասէրը ոչ կրնայ օգտիլ անոնցմէ, կրնան ուսմանց և դաստիարակութեան առաւել պատուղները վայելել ։ Փոխանակ պէտք է նաև որ բոլոր Երեւելի մէջ հասարակ խօսակցութեան առևտրական լեզուն է ։

Ասկէ յառաջ բան է Տաճկերէնին ըսելը, որուն ուսումը երկրիս մէջ պիտանի ըլլալով, կրնայ օրմէ գեղեցիկ բարեկրաւ հաղորդել անոնց որ մտնելու թեան առևտրին քիչ առաւ վրայ կը պարապին ։ Տաճկներուն և Քրիստոնեաներուն հաղորդակցութիւնը օրէ օր աւելնալով, անշուշտ մեզի համար ալ ներկաներուն առնել ալ աւելի պէտք ըլլալու. անոր համար ծնողները մեծ մտադրութիւն ունենալ պէտք են այս բանիս վրայ ։

— Ն. Մ. ստէ. Ամէն Լէհաց փաշային երէկ առաւօտուն մեկնեցաւ քաղաքէս 200 զօրքով՝ որ Անատոլու երթալու և անկէ Եփրատ անցնելու է կ'ըսեն. քաղաքիս ծնողները, աղքատութեան պատիւ յայտնեցին հասարակութեան ։

— Երեքշաբթի օր, այս Տեմիթէրի մօտ գինետան մը մէջ, մէկ յոյն ուրիշ յոյնի մը պատուոյն դպչելով, բարկութենէն դանակով կը վիրաւորէ զանի, և կ'ըսեն թէ մինչև հիմայ մեռած է ։

— Չորեքշաբթի իրիկուն Կոստանդնուպոլսոյ շոգենաւով հասաւ այս տեղ Փոքր Ասիոյ փոխանորդ (մուպաշիրի) Էֆէնտի Պ. Հովհաննէս փախստեանը. և այսպէս ինքն իր պաշտօնը կատարելու. կ'ըսեն թէ, նոյն շոգենաւով եկեր է և առաքինութեան բարեկարգութեան հրամանակը ։

Վասն մեր Բարեկամը ժամանակը գրեմ կը ծանուցանէ, թէ անցեալ ամսոյն երկրին, Պարսն քանիմը ժամ հեռի Հէօրէ կեղաւ Դուշանդին թեւերէն գիւղը, ցերեկը ժամը ըննին քառորդի մը չափ կարկուտ տեղացեր է. որուն ամէն մէկը այն տեղի խնձորներէն մեծ էն եղեր. շատ թռչուններ ալ վար են ինկեր. շատ ընտանի հաւեր և շատ ալ դառնուկներ քանիմը հատ ալ մատաղ ոչխար սպաներ են, քանիմը հովուաց ալ գլուխնին վիրաւորեր է ։

Պարսից հիմակուան հեծեալ զօրքերուն վրայ ։

Պարսիկք 72,000 կրնան զօրք ունին, որոնք 72 գունդի կը բաժնուին՝ և ամէն մէկը հազարական պատրաստ զինուորէ բաղկացեալ պիտի ըլլայ. վասն զի կանոնը կը պահանջէ որ այս թիւը միշտ լման ըլլայ. բայց իրաւը այն է որ շատ քիչ առեն այս գունդերը սահմանեալ չափին կը հասնին. խաղաղութեան առենք խումն 'ի խումբ տուն մարդկանց ժողովքեմը ձեռք են. հաղուատէն ու թոշակէն աւելի կառավարութեաննին անկարգ առաջնորդին մէջ կ'ըլլայ ։

Այս վերջին առեններս Տէրութիւնը այս կարգի զօրքերուն միաձև հագուստ դնեցուց. այն միտքով՝ որ ամէն կողմէն Եւրոպացւոց զօրքերուն նմանին ։ Այս միաձև հագուստը խոյի մորթէ շինուած գլխարկէմէ, և կապոյտ չուխայէ վերարկուէ Անգղիացւոց պատերազմական վերարկուին գաղափարին վրայ ձեւած ։ Պարեգօտը մեխակագոյն հաստ կտաւէ է և մինչև ծունկը կ'իջնայ. բայց կօշիկները վրայէն կանցընեն, որոնց երկայնութիւնը մինչև ծունկերը կ'ելլեն ։ Այս հագուստին քովը գիր Եւրոպական հրացանը, պարսկական սուրը և վառօդի քսակը գօտիէն կախուած, պարսիկ զինուորի երեւոյթը միշտ սաստիկ կ'ըլլայ ։ Պարսից կարգապահութիւնն ալ այսպէս է. ինչպէս սովորութիւն է որ հեծեալ զինուորը ամենեւին իր ձիերը չի կրէ, անոր համար երկու մարդի մէկ էշ կուտան ։ Այս ողորմելի անասունին բաղդէն երկու տէրերէն մէկը հետիոտն ըլլայ, սովորաբար կը հեծնոյ վրան և պաշարնին ու բեռնաւորելով կը սրոյ տակը ու մեծ դժուարութեամբ կը քայլէ ։

Շատ անգամ այս զօրքերուն բոլոր մէկ գունդը միայն մէկ ցնդէմը ժողվուած կ'ըլլան, և յաճախ բար այս զօրքերը մասնաւորապէս Խաներուն կամ գլխաւորներուն կը յանձնուին անոնց հրամանատարութեանը հպատակելու կամ զօրավարներ պաշ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Հայոց լեզուին վրայ ։

Բիչ օրուան մէջ այսպէս լեզուին վրայ հասուցեալներուն՝ ոչ առաջինն եմ ոչ երկրորդը, անշուշտ և ոչ վերջինը ։ Առաջին անգամ Պ. Ն. Պալտեր աշխարհական օգնէն չարժելով, Արշալոյս Արարատեանին 130 և յաջորդ 131 թուոյն մէջ շատ գեղեցիկ դիտողութիւններ բրեր էր աշխարհաբար և գրաբար լեզուին վրայ ։ Երկրորդ անգամ, նոյն նիւթին վրայ թէպէտ ուրիշ և աւելի ընդարձակ ձեւով, շատ ճիշդ և հիանալի խորհրդածներ կուսայ Նոյնպէս և Բազմավէպ օրագիրը՝ իր հինգերորդ թուոյն մէջ ։

Այս ընդարձակ առարկային շատ քննութեան և մեծ հոգածութեան պէտք ունենալով, իմ առած բերելու խորհուրդներս ալ անոր ոչ յառաջադատութիւնը և ոչ վերջարանութիւնը կրնան ըլլալ ։ Այլին բարելաւութեան սէրը և գէս հարկաւորելով այս գրուածքով իմ ձայնս ալ հաղորդել այն հարկաւոր ճառերուն. և ըսուածներուն վրայ քանիմը կարծիքներս աւելցընել ։

Կարելի է թէ այս խորհուրդը բոլորովին նոր բան մը երեւայ շատերուն, բայց ամենեւին նոր չէ. և քանի՛ անգամ, քանի՛ հեղ և քանի՛ ազգասէրներ մեր լեզուին խանգարութեան վրայ ցաւեր են. և կարգիմը դնելու ճիգոն ցանկացեր և հարկաւորութիւնը զգացեր են. բայց անանկ մարդիկ շատ անգամ մինակ, առանց օգնականի և առանց հեռաւորի մնալով՝ և արգելք առաջ գտնուած պարագաներէն յուսահատելով, իրենց մեծ խորհուրդը մէկ դի ձգեր են մինչև հիմայ ։

Անիրաւ կը համարիմ ըսել, թէ մինչև ցայսօր այս բանին վրայ եղած անհոգութիւնը կամ անկարողութիւնը մեծ ցաւ են ազգասէր սրտերուն. բայց ինչ օգուտ, որովհետև ցաւինք առաջները եղածին վրայ. պարապ անցուցած ժամանակնուս վրայ ցաւելու կը նմանի ։ Աւանդ գոհ ըլլանք հիմակուան պարագային, որ բարեխիղճ մեծերուն և ազգասէր բանագէտներուն համաձայնութեամբը, և ազնիւ հասարակութեան ալ հաւանութեամբը, կը յուսանք որ կամաց կամաց առաջ պէտք շատ հարկաւոր բանիս ձեռք բերենք ։ Ահա առանց ուրեմն, մէկ դի ձգենք ամէն եսը անհոգութիւնը, ձեռնտու ըլլանք միմեանց և միաբանութեամբ քալենք դէպ 'ի յառաջադիմութիւն. բայց առաջ մեր լեզուն շտկենք, խօսինք անանկ հայերէնմը՝ որ իրարու խօսքը հասկընանք. հաղորդական քաղաքներու մէջ խօսակցութիւնը մէկ կանոնաւոր հայերէն աշխարհաբարի ձեւացընենք. և ըլլանք մէկ համարձակ ազգ՝ ինչպէս որ այս ճառին միտքը կը պահանջէ ։

Ասկէ գտնուր կրնայ այս բանիս յաջողութիւ. բայց չըլլայ թէ անկարելի կարծուի. վասն զի եթէ պէտք եղած ճամբան երկու ձեռքով բռնենք և առանց ձանձրանալու համբերութեամբ քալենք. ան-

տանով ։ Այսօր զարմանալ պէտք չէ թէ պարսիկնե-րուն մէջ ամենէն բարձր զինուորական պաշտօնը ինչու երբեմն տանուտէրս և տանտէրինք տարեկան տղաքներու կը տրուի ։ Ասոր զարմանալ պէտք ենք հիմակուան սպարապետը Եղիա Պէշի Միրզային, նայելով որ հազիւ քսան տարեկան է հիմայ ։ Ինչպէս յայտնի է այս տարօք գլխաւորները կրթութեան սաստիկ կանոններուն քիչ տակն կը հնազանդին, և ամեն մէկը իր սաֆարեալ ձեռքն վրայ կերթան՝ անկա-րող ըլլալով զինուորական մեծ գաւերուն բոլորովին խելք հասցունելու՝ և մեծ պատերազմի տանն կարգին համեմատ գործք տեսնալու ։ Զինուորներն ալ որ թշուառին և ուտելիքնին կուտայ նէ ասոր կը հնա-զանդին, և Շահն ալ բաւական իշխանութիւն չունի, որ իր ընտրածը գլուխ կարգէ անոնց ։

Պարսից տէրութեան զէնքերը՝ որ այս անունով կանոնաւոր հեծեալ զօրքերը կը գործածեն, Ռուսի-այի և Անգղիայի զինարաններէն գնուած են ։ Անոնք կրթութիւնը Անգղիացի վարժապետներէն առած են․ բայց եթէ իրենք ըսենք՝ սովորածնին ալ ուրիշ բան մը չէ, եթէ ոչ անանկ մէկ ձեւը որ պատերազմի և ուրիշ զինուորական գործերու մէջ չի գործածուիր ։

Խնդալու՝ այս խառն մարդերէն և անսաստներէն բաղկացեալ զօրքին վրայ խիստ պատմութիւնը ըրինք, բայց անաչառ և ուղիղ է ։ Ասկայն Զարսի խորասանի և Մազնտէրանի ցեղերէն հաւաքուած անկանոն հեծելազօրը անանկ չեն ։ Անոնք թէ և շատ չեն, բայց բնաւ հրացանաձիգ են, և գործածած հրացաննին շատ անհամպատութեամբ է ։ Այս կենդանիները յաջողակ և մարտիկ մարդեր ըլլալով, պատերազմի ժամանակ մեծ ծառայութիւններ ըրին․ ուստի անոնց արժանաւորութիւնը մոռնալ պէտք չէ ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

9 Յուլիս ։

Ռուսիայի դեսպանը իր Տէրութենէն կող-մանէ տրուած ծանօթութիւնը Օսմանեան տէ-րութեան յայտնելէն հետը, Սերվիայի վէճը նոր երեւոյթ մը առաւ․ և հասարակութեան միտքը ասոր վրայ շատ կանխակալ զբաղեցու-ցած մնաց ։ Բայց կերեւի թէ տէրութիւնը հա-սարակութեան բռնած նոյն զգուշութիւնը չունի․ և ընդհակառակն աղէկ գիտնալով հիմայ այն գործքերը ինչ աստիճանի մէջ ըլլալնին, ապա-հով է թէ չեն կրնար նորէն շփոթութեան մէջ իյնալ․ և ամեն բան համոզական ձեւովը վերջ կըլլայ՝ ինչ ատեն Պետերբուրգի մէջ Եղերամը իշխանին նորէն ընտրուելուն մասնաւոր տեղե-կութիւնները խմացուի ։ Պաշտօնատարներուն մէկ մասը ապահով կը կենան թէ Սէհամոտ Սուլթանին օգոստափառ դաշնակից բարեկամին խոհեմութեանը և ուղղութեանը վրայ հաւա-տարմութիւն ունենալով, և թէ իրենց տէ-րութեան բոլորովին գոհելի վարքին ապաստա-նելով ։ Բարձրագոյն Դուռը՝ հանդարտ կերպա-ով Ռուսիայի տէրութեան իսկ այս տեղի դես-պանին տալու նոր հրամաններուն․ որոնք Պ․ Լիեվէն գրագրոյն տուած ծանօթութիւննե-րուն պատասխանը պիտի ըլլան․ և յուսով հաստատ է թէ այն պատուէրները երկու կող-մին կամքը յարմար պիտի ըլլան, և աւելի պիտի աւնեն բոլոր անմիաբանութիւններուն՝ որ կրնան նորէն ծագել ։

Այս հրամանները բերող սուրհանդակը ամեն ժամ կըսպասուի ։

— Չորեքշաբթի Բարձրագոյն դուռը արտա-քոյ կարգի խորհուրդ մը եղաւ․ ուրանդ պաշ-տօնակալներէն և բարձր աստիճանաւորներէն ուրիշ մարդ չկար ։ Խենդխօս գուրը բան մը չյանդգնիր այս խորհուրդին պատճառին վրայ, բայց կրնայ կարծուիլ թէ գլխաւոր պատճառը Սերվիայի գործքին և անոր խնդիրին վրայ ըլլայ ։

— Շաբաթ օրուան շաբաթական խորհուր-դին երեւոյթը մի միայն կառավարութեան վե-րաբերեալ գործքերուն վրայ էր ։

Սերափի Ն․ Սէհամի․ բոլոր պաշտօնատար-ներուն ընկերութեամբ Սէրասքերի դուռը գը-նաց, այն տեղի նոր շինուած հիւանդանոցը տեսնալու համար, որ Ն․ Վսեմ․ Սէրասքեր Րէշիտ փաշային արթուն կառավարութեանը յանձնուած է․ շատ հաճութիւն ցոյց տուաւ այս նոր շէնքին և պզտիկ բոլոր գեղեցիկ կարգա-դրութեանցը վրայ ։ Ն․ Սէհամի․ մէկ քանի անգամ յայտնեց իր հաճութիւնը Րէշիտ փա-շային՝ նմանապէս և Րիզա փաշային որ Օսման-եան զօրքերուն սպարապետն է․ և բարձր հաւա-նութեամբ և մեծ եռանդով կոչխատի գործքի գնելու՝ ինչ որ կը վերաբերի իր պաշտօնին ։

Ն․ Սէհամի․ Սուլթանը նոյն ընկերակցութե-րէն 'ի զատ հրաւիրուած ուրիշ երեւելի պաշտօ-նատարներուն հետ Չամլըճա փաշայի պալա-տը գնաց մեծ հանդէս մը տեսնալու համար ։ Զօրքերը ամեն կողմանէ հրաշալի ճշդութեամբ բոլոր մեծ հանդէսը և կրթութիւնները կատա-րեցին․ մէկ շատ երեւելի մարդերուն ցոյց տուած հաւանութեանը նայելով, անհնարին է ա-ւելի կատարելութեամբ ըլլալ այս հանդէսը․ և Ն․ Սէհամի․ յիրաւի գնացեցաւ, և իր արտին հաճութիւնը քաղցր խօսքերով յայտնեց զօրապետներուն շատին, և մանաւանդ Րիզա փա-շային՝ որուն մանաւանդապէս յանձնուած էր բա-նակին կրթութիւնը ։

Բոլոր պատմաւորաց կեցակէ Ի․ դրան գլ-խաւորները գոց էին ։

Ն․ Վսեմ․ Րիֆաթ փաշային քիչ մը ան-հանգիստ առողջութիւնը՝ որ արդէն եղաւ անոր անցեալ շաբաթ Բ․ Դուռը երթալու, առող-ջացաւ․ և այս պաշտօնատարը կրցաւ երկուշաբ-թի իր պաշտօնները կատարել ։

— Ն․ Վսեմ․ Ռուսիայի փոխանորդ Ապթիւր-մէջիտ կամը երեկ այցելութիւն մը ըրաւ Ն․ Բարձր․ փոխարքային և արտաքին գործոց պաշտօնա-տարին ։ Նախընթաց օր Ն․ Վսեմ․ Րիֆաթ փաշային քովը տեւը գնաց, որուն հետ մէկ երկար խորհուրդ ըրաւ․ կը հաստատեն թէ գլխաւոր նպատակնին Սերվիայի վէճն էր ։

— Երեքշաբթի Պօսֆորի մէջ ցաւալի դիպուած մը պատահեցաւ․ նաւակի մը որուն մէջ մէկ Հայ ակադեմակաւորն կար՝ և Լեւէնի քերթ կիրճթայ, մեծ նաւ մը զարկաւ և կիրճին մէջը ընկղմեցաւ․ շատ աշխատութիւնով ակադեմակաւորը ազատեցին և իր տանը տարին գանի անզգայ․ որուն ա-ռողջութիւնը երկու օրէ ի վեր շատ վտանգաւոր վիճակի մէջ էր ։

Ն․ Վսեմ․ Նամիք փաշան որ մեծ պա-տերազմի խորհուրդին նախագահն է և Լիպրիէի բանակին պաշտօնատարներուն գլխաւորը անու-անեցաւ, անցեալ ուրբաթ մեկնեցաւ իր պաշ-տօնին երթալու համար ։

շուշտ կամաց կամաց մեր գիտութեանն ալ կը հասնինք ։

Երկրագունդիս վրայ չկայ լեզու մը որ ամեն բա-ղաքի և ամեն գաւառի մէջ մէկ ըլլալ, անտարբեր բառերով, և նոյն արտասանութեամբ խօսուի ։ Ամենէն աւելի կրթեալ ազգերուն լեզուները ան-գամ չի կրցան այս կատարելութեան հասնիլ մինչև հիմայ․ որովհետև Փրանսայի ու Անգղիոյ մէջ ան-կիրթ և գեղջկական մարդիկ պակաս չեն, այն թե-րութիւնները պակաս չպիտի ըլլան ։ Անոնք ուսեա-լու մարդերը՝ բառ մէկի մասին կարդալ գրել չի սոր-վելով, իրենց գտնուած տեղին մանաւոր բարբառը հեղգը մանկութենէն կը սորվին, և անի կը գործածեն միշտ ։ Բայց մեր ծանուցած ազգերուն մէջ ալ չկայ մէկը՝ որուն լեզուն մեր հիմակուան գործ առած լե-զուին չափ խառնուէ, օտար բառերով և ռամկով լեցուի, և ամեն մէկ տեղինը տարբեր և գրաբարէն այսինքն բուն լեզուէն հեռացած ըլլայ․ ասկա աւելի ազգերուն մէջ անգամ այսքան անշուք աշխարհաբառ մը չկայ ։

Մեր աշխարհաբառ լեզուն շտկելու և կանոնաւո-րելու համար, ամենէն առաջ բոլոր ուսումնական ընկերութիւնները, դպրատունները, վարժերը և գիտնականները միասին հաւանութիւն տալէն ետքը հակառակ պէտք են բանեցընելու ։ Կարծեմ թէ առաջին խնդիրը՝ այսինքն այդին միակամ հաւա-նութիւն տալուն վրայ հակառակութիւն և դժուա-րութիւն չկայ ամենևին ։ Երկրորդ խնդիրը շատ մեծ է և խոյլն քննութիւններու արժանի, բայց անոր մեծութիւնը ճանչնալով […] ձեռնարկութիւ-նին յաջողութիւնը վտանգի մէջ չի ձգելու կամ չի գը-ժուարցնելու համար, […] ընել կուզէ․ այսինքն ամեն տեղ գտնուած մեծ ու պզտիկ դպրատուններուն մէջ կարգ մը դնել պէտք է, որ ազգ մը դպրատուն երթալու առաջին օրէն սկսելու և կա-մաց կամաց մարդու հասկէն խօսիլ սորվելու․ այսինքն վարժապետները անանց հետ միշտ կանոնաւոր աշխար-հաբար պիտի խօսին․ ասանկ ալ կրցածնուն չափ ստա-րական բառեր չի գործածելով խօսիլ պէտք են՝ բայց որովհետեւ այս նոր աշակերտները բառ մէկի մասին հինգ վեց տարեկան տղաք են կըլլան և իրենց տանը մէջ հազիւ թէ անձնական հայերէն խօսիլ սոր-ված են՝ և չեն կրնար մէկէն 'ի մէկ աղէկ խօսակցու-թիւն ընել և հասկնալ, անոր համար պէտք է ա-նոնց թոյլատուութիւն ըլլայ և իրարու հետ զրոյց ը-րած ժամանակնին այնքան օտարութիւն չի գործա-ծուի․ և այս աշակերտները մինչև քերականը լմընց-նելնին այն արտօնութիւնը կը վայելեն, անկէ ետքը մինչև քերականութիւն սկսելնին որէ որ կը շահին իրենց խօսակցութիւնը ։ Քերականութիւն կարդա-ցողներուն աւելի խստութիւն կըլլայ․ բայց քերակա-նութիւնը լմընցնելէն ետքը պարտաւոր ըլլալ պէտք են մաքուր աշխարհաբառ խօսելու թէ դպրատան մէջ և թէ դուրսը ։ Այս կարգը թէ որ սաստ քսան տա-

Առաւելութեան գիտաւորութիւնը՝ դարձեալ պիտի յայտնէ սակի կարգադրութիւնը շտկելու համար ։ Ընդհանուր Տէրութեան հրատարակած չափորոշական թուղթին և հիմնական անցած սակներուն ոյժէն՝ գիներուն ցուցակին թարգմանութիւնը ։

ՑՈՒՑԱԿ

Նորէն ․ Դրան հրամանովը հրատարակուած, նոր կարգադրութեամբ համեմատ սակներուն արժողութեանը ։

Ոսկեթան Համիտ ․ Անհմուտ և Մուստաֆայի հին Փընտըքլը ոսկին դահ․	45	10	փր․	տրամը
Ոսկեթան Անհմուտ առաջնորդի ոսկին ․ ․ ․ „	44	30	„	„
Առաջնորդի ոսկի Ոսկեթան Մուստաֆայի, և Համիտի, այս վերջինին թագաւորութեան մինչև 7երորդ տարւոյն „	42	30	„	„
նոյն Փընտըքլը, տանտալ, ալթըն, և րուպիէ	37	25	„	„
նոյն Անհմուտիէ ․ ․ ․ „	45	5	„	„
նոյն Հին 12նոց ատլիէ „	39	5	„	„
նոյն Նորը „ քառորդներով ․ ․ ․ „	35	10	„	„
նոյն 20նոց խայրիէ „	41	5	„	„
նոյն Ամլը ․ ․ ․ ․ ․ „	32	15	„	„
նոյն Պարպուլթ ․ ․ „	31	10	„	„
նոյն Մէնէտիկ ․ ․ „	47			
նոյն Հոլանտայի, Աւստրիոյ և ուրիշները	46	10	„	„
նոյն Ղրիմ ակճէսի				
Ռուսիոյ և Նորթուէյի ․ „	43	10	„	„
նոյն Նափոլէոնի ․ ․ „	42	20	„	„
նոյն Սպանիայի տոպլօնը	41			
Արծաթ 3նոց 2նոց, 60 փարանոց, մէկնոց և 30 փարանոց ․ ․ ․ „	1	13	„	„
„ Մէճիտիէ „	2	7	„	„
„ Աղբիւրատի փարայն „		32	„	„
„ Պարպարոսատիներ (տալլրան) ․ ․ „	2	36	„	„
„ նոյն (գրոշապաթ) „	2	12	„	„
Ապանիական սեւնապրոյլ տալլը ․ (բոլորը և կէսը) „	22	33	հատը	
Ռուսիոյ ռուպլ ․ ․ ․ դահ․	21	36	փր․	հատը
Հինգ Ֆրանքնոց ․ ․ ․ ․ „	21	10	„	„
Հինգ տրախմի ․ ․ ․ ․ ․ „	18	38	„	„
Պաւարիայի սփայի հինգերորդը (քուրքը) ․ ․ ․ ․ „	4	10	„	„
Պորտուգալիոյ նոր ․ ․ ․ „	16	37	„	„
„ հինը ․ ․ ․ „	16	10	„	„
Զվանցիկ 20/60 ․ ․ „	1	29	„	տրամը
նոյն 10/60 ․ ․ ․ „	1	17	„	„
նոյն ի 3—4 և 5/60 „		35	„	„
Ասլանի ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ „	1	38	„	„
Բելճիքայի սփայ ․ ․ ․ ․ „	1	25	„	„

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹ

Ամենուն յայտնի է թէ սակը առեւտուրին բոլոր գործառնութիւններուն հիմը և չափիչը գործիքն է, և որովհետև քանիմը ժամանակէ հետէ գիները ազատուած չըլլալուն, առ հասարակ առեւտուրին բաւական վնաս կըլլար․ անոր համար պէտք եղաւ կառավարութեան՝ այս երեւելի գործքին վերջին կարգադրութիւնն ընել ։ Թէպէտ փոխբանայնի կանոնին համեմատ՝ քանի կրնան օրինաւոր գիներով Օսմանեան հին դրամները և ամէն տեսակ Եւրոպականները ժողովելու որ չափուին, այսու ամենայնիւ յայտնի է թէ այս սակները ճիշդ արժողութենէն աւելի գիներով կը գործածուի, որ մեծ վնաս կուտայ առեւտուրին ․ արմատներուն և բոլոր ուրիշ ապրանքներուն գիները բարձրանալուն ալ պատճառն է ։

Սակներուն գիները որոշելու համար, գիտաւորապէս մէկ յարմարութիւնն ընել պէտք է՝ գործքը պահանջածը համեմատ ․ բոլորը մէկ տեսակ անփոփոխելի սակի փոխելով և որոշեալ գինովը անցնելով ։ Որովհետև վերոգրեալ սակներուն գիները բարձրանալով, Եւրոպացի վաճառականներուն գործառնութեանց մէջ եղած փոխանակութիւններն ալ կը շարժին, ահա ասանկով ինչպէս որ վերը բացատրուեցաւ, տարակոյս չկայ թէ առ հասարակ ամենուն շահին ալ վնաս կըլլայ ։ Ասոր արդ Ն․ Մ․ Եհովաութիւն Սուլթանը, որ հայրենական խնամքի յաջողութեանը զերծուն է, և անոր նշանները՝ անդադար ցոյց կուտայ բոլոր իր հպատակներուն վրայ, բարեհաճեցաւ գանձը մտած սակին շահը չնդունելու, մի միայն իր երկրին առեւտուրին գործառնութիւններուն դիւրութիւն տալու համար ։ Դ․ Մ․ Եհ․ նոր սակ կոխելու մտքով Եւրոպայէն մեքենաներ և պէտք եղած գործիքները բերել տալու, որոնք փոխբանայի մէջ հաստատուելու են․ և հիմայէն մինչև մէկ քանի ամիս պատրաստ կըլլան ուսի և արծաթէ նոր սակներ ուզածին չափով կոխելու ։

Նոյնպէս ամենայնիւ յայտնի է թէ սակները անփոփոխ գիներու որոշելու մէջէն, մի միայն փոխանակութիւնները կարգի դնելով կըլլայ ․ որով ժողովուրդը և առեւտուրը ամէն տեսակ վնասէն ազատ կըլլան ․ ասոր փոխբանայի կառավարութիւնը այս գործքը երեւելի վաճառականներու յանձնեց․ և հիմայ փոխանակութեան գինը 110 դահեկանի է․ և կարգուած են որ այս գինէն աւելի պիտի չըլլայ ։ Մեծափառ կառավարութիւնը շահը միայն հանելով, ասկէ ետքը միայն բանտերուն աշխատութեան փոխարէնը առնելու է․ այն պայմանով որ նոյնպէս մեքենաները բանեցնելու սկսի, ով որ կը հանէ օրինաւոր ասպրմը տալով, որքան ոսկի կամ արծաթ ուզէ, կրնայ սակ կոխել տալ ։

Սակներուն գիները փոխանակութիւններուն համեմատ կարգադրել պէտք ըլլալով, ամէն մէկ սակին գինը մանրամասնաբար որոշուեցաւ, թէ Օսմանեան և թէ Եւրոպականները՝ որոշեալ փոխանակութեանց գիներուն վրայ հաստատուեցաւ․ ինչպէս վերի ցուցակին մէջ գրուածէն կիմացուի ։

Նոր համար փոխբանայի կառավարութիւնը իր հիմնական և նոյը կարգելու փոխանորդներուն ձեռքով շրջանակութեան մէջ եղած բոլոր Օսմանեան հին և Եւրոպական սակները ժողվել տալու է, մի միայն օրինաւոր սակի փոխելու զաւեկի դիւրութեամբ ։ Տէրութեան բոլոր գործակալները՝ նոյն փոխանորդներուն օգնելու են, որ կարենան իրենց պաշտօնին կատարելու․ և որովհետև այս բարեկարգութիւնը ժողովուրդը վնասակար պիտի չըլլայ և առաջները եղած սակի կարգադրութիւններուն ալ ամենևին չի նմանիր, ասոր բոլորովին զգուշանալ պէտք է արգիլեալ սակները գործածելու ։

Հինն շրջանակութեան մէջ եղած սակներէն նոր ոսկին 20 դահեկանի, անոր կէսը 10 դահեկանի, քառորդը 5 դահեկանի, արծաթէ մէջիտը երեքնոցը, վաթսուն փարանոցը, հինգնոցը՝ 20 փարանոցը և 10 փարանոցը առայժմ իրենց բուն գիներով անցնելու են՝ մինչև որ նոր սակները բաւականին չափ շրջանակութեան մէջ առատ ըլլան․ և ետքը անոնք ալ վերցուելու են ։

Իմ որ վերոգրեալ սակները բուն գիներէն աւելի գնով առնել և տալ արգիլուելու է ։ Պակաս, ծակ և խարդախեալ սակներ գործածողին պատժուելու և արժանաւոր պատիժը տրուելու է ։ Ինչպէս որ քանի մը ժամանակէ հետէ անոնց շրջանակութիւնը արգելրի շահուական գործքի դրամ՝ թէ որոց և թէ ալ ընկած դպրատուններուն մէջ, նոր հասարակաց ընդունելի կանոնաւոր աշխարհօգտար կըլլայ, զանձ դպրատուն դանուած քաղաքներուն մէջ․ և այն քանի տարին լմնցնելէն ետքը, այս կարգը ամենադիւրին բանեցնել կըլլայ․ բայց այն քաղաքներու հայերը՝ որ յառ և յառաջ ամենէն հայերէն չեն գիտեր, յուսեմ անոնց դպրատուններուն մէջ՝ այս կարգադրութիւնը աւելի ընդարձակ ձեռքով գործքի դնել պէտք է ։

Ոմանք կը կարծեն թէ արդէն դպրատուններուն մէջ այս կարգին կը հետևին այսինքն մարդս աշխարհօգտար կը խօսայուի ինչպէս Նախկինեանը ալ կրնայ ասոր իմ տարով բերած կարգադրութիւնը կարելի է թէ այնչափ կարեւոր չի համարուի․ բայց եթէ աղէկ մը քննուի կարծեմ թէ բոլորովին դպրատուններէն շատ հասին մէջ աղէկ հայերէն չի խօսուիր, և այն աղէկ բանձնիս ալ մէջը տարապարտ բառերէն ազատ չէ․ ասոր կրնանք ըսել թէ հասարակութեան խօսքերու աշխարհօգտար լեզուն է որ դպրատուններուն մէջ ալ սա հասարակ կը խօսին ։ Այս գիտնալով և իմ առաջարկած նոթագրութեամբ ամենէն առաջ հով և դիւրին ընդհանուրութեան կարծելով, յայտ մեծ է որ քիչ ատենին շատ դպրատուններու մէջ տիրելու սկսելու վանի ։

Ինչ ատեն այս կարգը դիտուելու վրայ կըլլայ, ուսուցիչները ետեւէ կենալ պետք են հիմնական մաքուր բառեր աշխարհօգտարին կարգ և կանոն դնելու և զանազան տարբերութիւնները քննելով ասկէ միացնելու և հաստատ լեզու մը ընելու․ վասն զի աղէկ կը տեսնանք որ գիրքերու և օրագիրներու մէջ անգամ՝ գործածուած աշխարհօգտարը՝ բաւական տարբեր են մէկզմէկէ, և մէկը չի կրնար հաստատել թէ այս տարբեր գրուածքներէն ո՞րը ուղիղ համրել պէտք է, ինչու որ ամէն մէկ գրող իր գրածը ուղիղ կը կարծէ, բայց անի բաւական չէ․ պէտք է որ մէկ կանոն մը դրուի և ամէն մարդ անոր հետևի ։ Հայ կը ցանկայի որ այս դրուելու կանոնը և չիմանելու քննականութիւնը գրաբարին աւելի մօտ և մեր աշխարհաբարին տառ աւերէն աղատ և ըստ բաւերէն ալ մաքուր ըլլայ ։

Եթէ այս ձամբան բռնենք և օրէ օր աշխարհաբարնիս գրաբարին մօտեցնենք, անշուշտ երթալով մինչև քիչաւն տարի պարզ գրաբար մը պիտի ձեւանայ և ամէնը մէկ լեզու ըլլայ ։ Թէեւ քանիմը հայկական պարապաներ ալ կը պահանջէր այս դիւրին գործողութիւնը, բայց կանոնաւորութեան սկզբնաւորութիւնը անոնց ամենուն յաջողութեան և մեր ազգին ալ յառաջադէմ փափաքը կարկնալ կըլլայ ։

Խ․ Ս․ Եզէկեան ։

լուծել, Նարծրագոյն առեանին վճիռով և Սէնհաֆաւ Սուլթանին հաստատութեամբը ։

Մերօրեայ կարգադրութիւնները փողերանոցին բոլոր գործակալներուն և ուրիշ պաշտօնատարներուն ծանուցուած է, նմանապէս հրամաններ ղրկուեցան նահանգներու կառավարիչներուն և Տէրութեան բոլոր պաշտօնատարներուն ։

Ըստ այս բարեկարգութեան վրայ, կը հրատարակէ ալեր արգելեալ ստակներէն ունի՝ փողերանոցին փոխանորդներուն տալ, որոնք վերոգրեալ ցուցակին գիներով պիտի առնեն. և չըլլայ թէ հնութեան անգամ ստակներն ալ բուն գիներէն աւելի գնով ստանան և տան, այսինքն նոր 20 նոցը, 10 նոցը, 5 նոցը, արծաթ 6 նոցը, 3 նոցը, 1 ½ նոցը, 5 նոցը, 20 փարանոցը, և 10 փարանոցը. և խարդախեալ ամենն տեսակ ստակներն ալ արգելուած է ։

Այս բարեկարգութիւնը՝ շատ կարեւոր և մի միայն ստակներուն շրջանառութիւնը դիւրացնելու համար ըլլալով, ով որ յանդգնի օրինազանց ըլլալու, իր թագաւորին դէմ ապերախտ է և սաստիկ պատիժներ պիտի ընդունի ։

Այս որոշումներն ամենուն իմացնելու համար առաջիկայ շրջաբերական թուղթը հրատարակեցինք ։

ՍԻՆԿԻՓՈՒՐ

Ակլանտ 5 յունիս՝ Այս քաղաքս ամենեւին հիմակուան պէս շատ շոգենաւերու երկթեւեկութիւն տեսած չէր. որ այսօր ենթակա զորքերը առնելով, Կոստանդնուպօլսոյ և Լոնտոնէյի բանակները կը տանի ։ Լոնէի ունեցած Օսմանեան շոգենաւը իր չորրորդ ճանապարհորդութիւնը ըրաւ. ամեն մէկ անգամին 1000-1300 զինուոր կրելով. Աշօրայի Թիմարէթ նոր շոգենաւը հասաւ, և 1380 հոգիով քանի մը օր առաջ մեկնեցաւ. Աւստրիական Փրինչիփէ Ամէթէօ շոգենաւը 1500 հոգի, և անցեալ օրն ալ Աշօրայի Թիմարէթը իր երկրորդ ճանապարհորդութեան մէջ 7-8 հարիւր հոգի տարին ։ Այն զօրագունդը որ Անհէլմիօ Վ քանի փաշային հետ Իսքիւտ գնաց, և առջեւ 3 են այս տեղ ըլլալու էր՝ դեռ չեկաւ ։ Կը հաստատեն թէ փաշային այն զօրքերը այն տեղ բանակեցուցեր է՝ որուն պատճառը այն նահանգին մէջ ընդդիմութեան նշաններ երեւալը և քանի մը բէկերուն մայրաքաղաքը երթալու համար ցուցուցած քիչ յօժարութիւնը, և բնակիչներուն նորէն զօրք տալու ընդդիմութիւնն է. այս հասարակութեան խռովայոյզ բնութիւնը յայտնի է. նաեւ կերեւայ թէ այս տեղիս համար քիչ մը կանոնաւոր զօրք պէտք է հիմայ՝ որ կարգը և խաղաղութիւնը աւելի խոռովութեան մէջ մնայ ։ Ընդհանրապէս կը յուսուի այն երկրին վճռական վիրաբերեալ հիմակուան գիտցածնէս աւելի սուղ և ճիշդ լուրերը ։

Ընդհանուր կառավարութիւնը իր նկանձնորդներուն վարձքը վճարել տեսնալով, Աքէլանիկին հիւպատոսութիւնը վերցուց, ուստեղ և բաւական հարստաներ ունի ։

ԵԳԻՊՏՈՍ

Աղեքսանդրիա 4 յունիս, Ն. բարձր. փոխարքային բոլոր բնակները հաւաքուած են իր քովը ։ Մէր նշանակածներէն ետքը, երեկ ծովակալ Սայիտ փաշային գերերէն և Ն. Կարծր. աղջիկը Տէֆիքթէրտարին կինը Կոստանդնուպօլսէն եկան ։ Ասնէկէ փաշան ալ քանի մը օրէն ի վեր Աղեքսանդրիա է և ուրիշ պաշտօնատարներ ալ կըսպասուին. ասկէց կիմացուի թէ մօտերս մէկ մեծ խորհուրդ մը պիտի ըլլայ ։ Արդէն Իսմայիլ փաշային իր հօրը հետ ասկէց խորհուրդ կրնէ. բայց կերեւայ թէ մինչեւ հիմա գլխաւոր նպատակնին՝ Սըրբին կառավարութեան վերաբերեալ բարեկարգութիւններն էին ։

Մահմուտը աժխի վերաբերեալ նիւթերն լուրերը շատ հաճելի են. կը ծանուցանեն թէ այս հիւանդութիւնը ամեն տեղ կատարելապէս դադարեցաւ ։ Աղեքսանդրիան ալ ազատ է այս հիւանդութենէն քանի մը օրէն ՚ի վեր ։

Նեղոս գետը կառատանայ բոտ փախարանաց և ամեն մարդու ուրախութիւն կը պատճառէ ։

Գաղղիացւոց շոգենաւը 120 ուխտաւոր բերաւ ։ Ամեն շոգենաւով ուխտաւորներ կու գան Ճիտտայէն ։

Այս ամիս Կալկաթայի արտաքոյ կարգի շոգենաւը չերեւցաւ. կարելի է թէ պատճառը սաստկագոյն հովերը ըլլան, որ այս տարի շարունակ կը փչեն ։ Կալկաթայինը մինչեւ 4—5 օր կը սպասուի ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻԱ

Լոնտրա. Կ. Մեհաէ. Մ. Եկատերինա թագուհին, որուն առողջութեան վիճակը հիմակուան պէս ամենեւին չեղեր էր. որովհետեւ պալատի տարադէպ ամփոփութիւնները վերցնելու, և իր զաւակը ինքը գինցնելու Թագուհւոյն այս գովելի ճիգը՝ իր բնական գերազանց հանգամանաց և առաքինութեանց ճշմարիտ ապացոյց է ։

ԳԱՂՂԻԱ

Փարիզ 24 Յունիս.

Մեծապատիւ Արթէն պէյ Եգիպտոսի փոխարքային առաջին քարտուղարը, երեք ամիս Լոնտրա կենալէն ետքը, երեկ Փարիզ դարձաւ ։

— Տիար Տ՝ Օնուլ Գաղղիացւոց Թագաւորին տուած այս վերջին անգամ 600 հեծելազօրքով 10,000 արաբացիի դէմ մեծ յաղթութիւն մը ըրաւ, Ասփահանի ճանապարհով այս օրերս մայրաքաղաքս վերադարձաւ ։

Երէնս մը ժողովէ Կ. Ա. էշ. Գաղղիացւոց Թագաւորին միւս տղան, որուն համար ծանուցինք՝ թէ Գրանըճիայի կոյսեր քրոջը հետ ամուսնանալու է ։ Այն տեղ հարսնիքը կատարելով իր Իշխանուհի ամուսնոյն հետ մայրաքաղաքս գարձան ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս օրերս երկու կնիկ Իսքիւտի մէջ մեծամասնութիւն ըրին. անոր որ առաջ քաշելուն բացը ինկաւ՝ տարճանակը պայթեցաւ. և միւսն ալ իր ատրճանակը արձակելուն՝ զարկաւ ընկերին գլխուն և սպանեց. չեն գիտեր այս եղակի պատահարին պատճառը.

— Ռուսիայի Տէրութիւնը օրէնք մը դրեր է որ Երեւան Աքպէրդայի բնակիչներուն ուրիշ տակի դումար մը հատուցանել, եթէ իրենց աղջիկներն կամ զաւակներն Աքպէրդա աքսորուածներուն ամուսնացընեն, այս պայմանով, որ երկեքն ալ մշտ արգելուած, միայն տանը մէջ աշխատելու են ։

Տէպա օրագիրը կըսէ թէ Եգիպտոսի փոխարքային հրապարակաւ ծանուցեր է թէ ինքը հիմայ ծեր և տկար ըլլալուն, և իր յաջորդ Իպրահիմ փաշան ալ նմանապէս հիւանդ ըլլալով, մտք կընէ կառավարութեան ընկերակից ընելու իր Աբբաս թոռը ։ Ասոր այսպէս կը պատրաստէ իր տահմին իր իշխանութեան յաջորդութիւնը ։

ՌՈՒՍԻՍՏԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Ռուսաստանիս այս անգամ ալ քիչ գործառնութիւն ունի նշանակելու ։

Այս տարեկիս մէջ եղած երեւելի գործառնութիւնները հետեւեալ երկու ապրանքներուն վրայ է ։

Տոսն. գաշնագրութիւն մը եղաւ 1,500 քանթար Կարամինդի և Աքսորանի տեսակէն ցանթարը 255 դահեկանի փոխանակութեան տակով և 40 հակ ալ Պախտրի տեսակէն վաճառուեցաւ 285 դահեկանի ։

Ափիոն. անցած շաբաթ 1,000 չէքի վաճառուեցաւ՝ ապրանքը ետքը առնելու պայմանաւ և գինը 61 օրէն ետքը, անցածէն չէքին 1 ½ դահեկան աւելի գնով. և ամեն մէկ ստակին արժողութեան համար առաջին 5 հազարական դահեկան ալ հատուցանելով ։

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

7 Յունիս.

Լոնտրա	110 ¾	111
Փարիզ	174	
Վիեննա	452	
Մարսիլիա	173 ¼	174
Թրիեստ	449	451
Օտեսա		
Լիվօրնօ	146	147

Իզմիր, 16 Յունիս.

Լոնտրա	122	123
Փարիզ		
Վիեննա		
Մարսիլիա	193	194
Թրիեստ	494	498
Օտեսա		

Աստ փոխանակութեան տակով վաճառուեցան. բայց հինգնօրով Լոնտրան 110 ¾. և Մարսիլեան 178 ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԱՄԱՅԵԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ